

CZU 37.013(4)

SISTEMUL DE EVALUARE ÎN EDUCAȚIA NON-FORMALĂ DIN ȚĂRILE VECINE ALE REPUBLICII MOLDOVA¹⁴

Marina COSUMOV,

cercetător științific superior,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

ORCID iD: 0000-0003-2180-7199

Gheorghe NICOLAESCU,

cercetător științific,

Institutul de Cercetare, Inovare și Transfer Tehnologic
din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă”

ORCID iD: 0000-0003-4917-1305

Abstract: *Complementary education and training in the neighboring countries of the Republic of Moldova (Russian Federation, Ukraine, Romania) covers an extremely wide range of contents, strategies and forms of organization, the central objective of most of the proposed programs being personal development. and professional population.*

In this article, we aim to highlight some aspects of the process of evaluating the non-formal educational act, including from the perspective of its influences on the results obtained, as well as the development of the student's personality.

Keywords: *education and complementary/extracurricular education, evaluation of results, personal and professional development.*

Evaluarea în țările din spațiul CSI (Federația Rusă și Ucraina)

Orice sistem educațional, în cea mai mare parte, este determinat de realizarea anumitor necesități sociale – cerințelor statului, unor grupuri sociale, societății în întregime. Abordarea sistemului de educație nonformală, este incompletă fără trecerea

¹⁴ Articol realizat în cadrul proiectului de cercetare cu cifrul 20.80009.0807.23 *Cadrul conceptual, metodologic și managerial al educației nonformale în Republica Moldova*

în revistă a istoriei sistemului de învățământ extrașcolar complementar, inclusiv, prin cercetarea elementelor constitutive, dar și a tendințelor de dezvoltare a acestuia. Analizând politicile internaționale în domeniul educației nonformale, în speță a celei extrașcolare și constatând existența unor documente reglatorii, se identifică o mare diversitate de abordări ale acestui sistem educațional. Această diversitate este generată de mai mulți factori interni și externi, de particularitățile evoluției educației nonformale în diferite țări aparte, dar și de statutul educației nonformale, de modul de gestionare și finanțarea acesteia etc.

În general, educația și învățământul din spațiul țărilor CSI (Federația Rusă, Ucraina) cuprinde câteva direcții fundamentale:

- Educația și învățământul formal general și profesional;
- Educația și învățământul nonformal, inclusiv, complementar;
- Educația informală [12, p. 78].

Originile istorice ale sistemului extrașcolar complementar, ca parte a educației și învățământului nonformal, sânt unice pentru majoritatea statelor din spațiul postsovietic, la care ne vom referi în continuare. Sistemul de învățământ complementar pentru copii s-a constituit în baza instituțiilor extrașcolare, iar primele modele practice de învățământ extrașcolar se raportau la activitățile de voluntariat în instruirea și educația adulților și a copiilor. Anume această activitate de iluminare/instruire, inițiată de organizațiile obștești și de persoane particulare, a început să se numească „învățământ extrașcolar”, iar primii promotori și cercetători/investigatori ruși ai acestui domeniu de activitate au devenit: L.N. Tolstoi, C.D. Ușinskii, C.N.Vențeli, P.F. Capterev, P.P. Blonskii, V.M. Behterev, N.I. Iliinskii, V.I. Vodovozov, N.A. Pirogov, I.I. Gorbunov, E.N. Medînskii ș.a [14, p. 138].

Astfel, primul studiu teoretic în domeniul învățământului extrașcolar îl constituie cartea lui V.P. Vahterev „Învățământul extrașcolar al poporului”, ieșită de sub tipar în anul 1896. Activitatea practică a copiilor era bazată pe concepția pedagogică elaborată de fondatori și ținea de necesitatea creării condițiilor, menite a fi de ajutor copiilor să trăiască o viață emoțională și spirituală bogată. În procesul de instruire accentul era plasat pe însușirea cunoștințelor practice semnificative pentru viața copiilor. Relațiile între pedagogi și copii erau percepute ca relații între colegi mai în vârstă și cei mai mici. O mare semnificație se acorda educației la copii a sentimentului de solidaritate, colectivism etc.

A doua jumătate a secolului XIX se remarcă prin dezvoltarea rapidă a gândirii social-pedagogice în Rusia, inclusiv și pe dimensiunea învățământului extrașcolar. Această perioadă se caracterizează prin diversitatea direcțiilor cercetărilor științifice în domeniul științelor pedagogice și prin influența sensibilă a teoriilor pedagogice asupra caracterului instituțiilor pentru copii, vieții lor instructive. După M.V. Boguslovskii, crezul comunității pedagogice ruse de la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX stabilește următoarele principii:

- ✓ recunoașterea copilului drept valoare supremă a activității pedagogice;
- ✓ direcționarea învățământului și educației spre autoactualizare, autodezvoltare și autoorganizare a elevilor în diverse genuri de activitate (cunoaștere, muncă, artă);
- ✓ tratarea intereselor personalității în dezvoltare ca scopuri educaționale prioritare;

- ✓ orientarea spre relațiile „subiect – subiect” între pedagog și elevi;
- ✓ accentuarea importanței extinderii hotarelor libertății subiectului în dezvoltare, luând în considerație drepturile și perspectivele de viață în schimbare concomitent cu maturizarea;
- ✓ accentuarea rolului activ-acțional al elevului în procesul variat de învățare și instruire, inițierea în activitatea de cunoaștere a personalității integre a copilului, cu manifestările sale spirituale, intelectuale, volitive și emoționale [ibidem].

Marele pedagog P.P. Blonskii era convins că procesul pedagogic, sub toate aspectele sale, nu poate fi organizat fără cunoașterea posibilităților de vârstă individuale ale copiilor, respectul față de personalitatea copilului, necesitățile și interesele lui și respectarea a două principii esențiale:

- dezvoltarea succesivă/pe etape;
- atitudinea unitară/integrală față de copil [13, p. 94].

Pentru educația și învățământul nonformal, autorul acordă prioritate dezvoltării capacității omului de a se autoinstrui mintal, de a se autodetermina moral și, ulterior-formarea caracterului și a puterii de voință a lui.

Recunoașterea firească a principiului naturalist în calitate de verigă inițială a dezvoltării copilului este caracteristică și pentru poziția pedagogică a lui S.T. Șațkii, care considera că toate nereușitele (eșecurile) în lucrul cu copiii țin de atitudinea ineficientă față de calitățile naturale ale fiecărui copil și necunoașterea mediului copilăresc. În acest context, autorul remarcă faptul că activitatea extrașcolară se deosebește de școală prin faptul că nu tinde să dea copiilor un volum mai mare de cunoștințe într-un termen mai mic. Adevăratul pedagog-extrașcolar trebuie să înceapă lucrul cu observarea, investigarea individualității copilului, studierea necesităților, instinctelor și înclinațiilor naturale pentru crearea ulterioară a metodei care va stimula potențialul natural al personalității [14, p. 36].

Ca și toți contemporanii săi, S.T. Șațkii din start se pronunță critic față de școală, față de forma ei închisă de organizare cu interesele sale proprii. Critica creează premise pentru apariția atitudinilor pozitive față de genurile de activități extrașcolare, lipsite de formalism.

Rolul primului sistematizator al învățământului extrașcolar îi revine lui V.I. Cernoluskii, participant activ la pregătirea și editarea îndrumarului „Învățământul extrașcolar” (Petersburg, 1905). În acest îndrumător erau prezentate nu numai bazele normative, instrucțiunile, regulile, dar și lista diverselor societăți iluministe, bibliotecilor publice, muzeelor, teatrelor și universităților populare, alte instituții și nume de familie ale persoanelor fizice, activitatea cărora, într-o măsură oarecare, avea scopuri de instruire a diferitor pături ale societății.

Cu toate acestea, primul autor clasic al teoriei învățământului extrașcolar este considerat E.N. Medînskii, care a realizat un lucru serios în analiza și generalizarea practicii activității social-iluministe în Rusia. În interpretarea lui E.N. Medînskii, activitatea extrașcolară este domeniul de învățământ al adultului pe parcursul întregii sale vieți, care necesită interpretare științifică specială (în cadrul științei antropologice). Majoritatea ideilor lui E.N. Medînskii, formulate în teoria învățământului extrașcolar, au fost aplicate în activitatea extrașcolară a copiilor, iar apoi și în învățământul complementar al copiilor. După părerea noastră, prezintă

interes științific trei lucrări ale lui E.N. Medînskii: „Învățământul extrașcolar, organizarea lui, importanța și tehnica” (1913), „Metodica învățământului extrașcolar” (1915) și „Enciclopedia învățământului extrașcolar”, în care sânt definitive esențele învățământului extrașcolar [19, p. 132].

Un loc important în lucrările lui Medînskii E.N. este acordat definitivării principiilor aflate în legătură reciprocă – conținutului (predare-învățare-evaluare), organizării procesului de învățământ și formarea sistemului de învățământ extrașcolar. După părerea savantului, sensul învățământului extrașcolar, mai întâi de toate, este determinat de așa principii ca dezvoltarea continuă, universalitatea și volitivitatea.

Anume din aceste considerente E.N. Medînskii distinge:

- ✓ pedagogia, ca știință despre educația copiilor în perioada preșcolară și școlară;
- ✓ teoria învățământului extrașcolar.

E.N. Medînskii considera că deosebirea principială a învățământului extrașcolar și prioritatea lui esențială față de alte tipuri de învățământ constă în libertatea acestuia, independența spirituală și larga inițiativă din partea populației.

Actualmente, *educația și învățământul complementar* este orientată spre satisfacerea nevoilor educaționale ale unei persoane în direcția dezvoltării intelectuale, spirituale, morale, fizice și profesionale. Aceste servicii sunt oferite de către organizații de stat de educație suplimentară, precum și de organizații care au primit o licență pentru dreptul de a desfășura activități educaționale pentru educația complementară a copiilor și adulților. *Educația și învățământul complementar* din spațiul CSI acoperă o arie extrem de largă de conținuturi, strategii și forme de organizare/evaluare, obiectivul central al celor mai multe dintre programele propuse fiind cel cu privire la dezvoltarea personală și profesională a populației. Acesta cuprinde două mari dimensiuni, printre care: *educația și învățământul complementar pentru dezvoltare generală și educația și învățământul complementar cu orientare profesională (Figura 1)*:

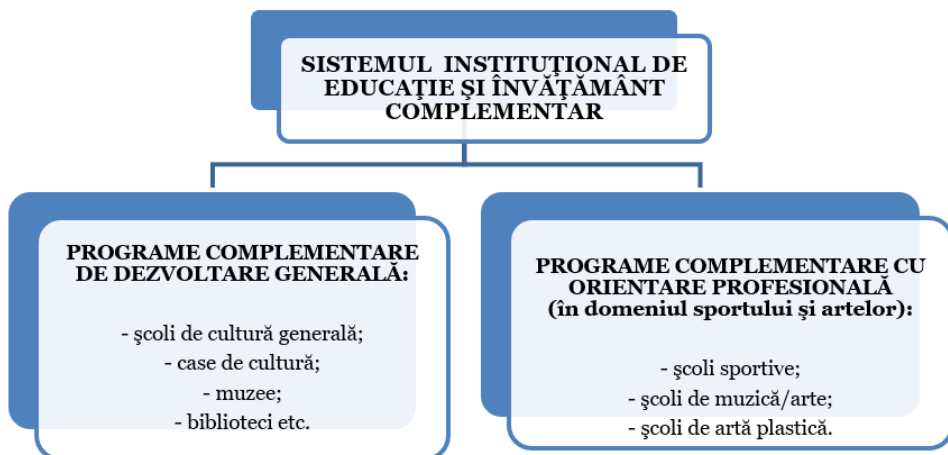

Figura 1. Sistemul educației și învățământului complementar din spațiul CSI (Federația Rusă)

Educația și învățământul complementar pentru dezvoltare generală se desfășoară în instituții specializate (școli de cultură generală, muzee, case de cultură, biblioteci ș.a.) și cuprinde șase domenii de activitate:

- Științe ale naturii;
- Creativitate tehnică;
- Istorie turistică și locală;
- Arte;
- Social-umanitar;
- Sport.

Educația și învățământul complementar cu orientare profesională se desfășoară în instituții specializate în domeniul artelor (școli de muzică/arte, școli de artă plastică) și sportului (școli sportive). Aici sunt implementate programe suplimentare cu orientare profesională în domeniul artelor pentru: identificarea copiilor supradotați la o vârstă fragedă în funcție de capacitățile de vârstă, factori emoționali, intelectuali și fizici; crearea condițiilor pentru educația artistică și estetică a copiilor; dobândirea de cunoștințe, abilități în domeniul formei de artă alese; acumularea de experiență în activitatea de creație, precum și pregătirea pentru o educație profesională în domeniul artelor.

Ca și în majoritatea statelor lumii, în spațiul CSI, educația este gestionată de un cadru normativ și metodologic: concepții, programe, strategii etc., elaborate din perspectiva educației pe parcursul întregii vieți, dar și de perspectiva tradițiilor și specificului respectiv. De menționat că în aceste țări (Federația Rusă, Ucraina, Republica Belarus, Republica Moldova etc.) finanțarea educației de către stat este dominantă spre deosebire de țările europene unde educația este determinată de finanțarea mixtă: de la bugetul de stat, de la bugetele locale, din sponsorizări, de către părinți, din proiecte și programe speciale etc. [17, p. 83].

Admiterea la formare în programele complementare cu orientare profesională în domeniul artelor se efectuează pe baza rezultatelor unei selecții individuale efectuate în scopul identificării persoanelor care au abilitățile creative și datele fizice necesare însușirii programului educațional relevant și în conformitate cu prevederile cadrului normativ.

Sistemul educațional complementar cu orientare profesională al Federației Ruse conturează sarcina de a crea condiții pentru autodezvoltarea și autorealizarea individului, fiind recunoscută ca una dintre cele mai importante dimensiuni în dezvoltarea cultural-artistică și creativă a elevilor. În lucrările oamenilor de știință V.N. Petruchina, B.T. Lihaciov, A.M. Matyushkin, dar și a altor autori, se notează faptul că succesul dezvoltării societății depinde de numărul de oameni deschiși spre creativitate. Copiii talentați, supradotați sunt o resursă puternică pentru dezvoltarea culturii, capabilă să dezvăluie țării perspectivele de transformare culturală, spirituală și morală.

Sistemul de educație complementară, care include școli de muzică și școli de artă/arte plastice pentru copii, are un potențial mare de îmbunătățire a educației moderne, de umanizare a acestuia, de dezvoltare a capacității copiilor de autocunoaștere și autodeterminare. Mediul educațional al acestor instituții oferă experiența comunicării cu specialiști în diverse contexte și activități practice,

experiența de „contact” a lumii spirituale a copiilor și a profesorilor etc. Atmosfera în sine, stilul de comportament adoptat, mediul extern devin factori de inițiere a copiilor în valorile culturii.

Aceste condiții au determinat apariția și respectarea unor principii de organizare-evaluare a rezultatelor procesului educațional complementar cu orientare profesională, printre care:

1. *Principiul volitivității* evocă implicarea benevolă a elevilor în procesul educațional. Acest principiu are o particularitate proprie: elevul își asumă obligația voluntară de a frecventa instituția, ceea ce îi va cere eforturi și timp suplimentar.
2. *Principiul caracterului de masă* prevede participarea activă la activități cultural-artistice a unui număr mare de participanți cu niveluri diferite de pregătire și performanțe.
3. *Principiul abordării individuale* a elevilor prevede luarea în considerare a dezvoltării caracteristicilor și intereselor individuale ale elevilor, în contextul activităților elevilor, a propriei experiențe, interese, dorințe, înclinații, viziune asupra lumii, sfera emoțională și senzorială și statutul individului în echipă.
4. *Principiul corelației experiențelor personale cu materia studiată* este, în primul rând, asigurarea unității scopurilor practice, de dezvoltare și activitate. Experiența de viață a elevului va contribui la dezvoltarea acestuia într-un anumit domeniu, și invers, competențele formate/dezvoltate în context non-formal vor aduce o plusvaloare pentru experiența de viață a elevilor.

Toate principiile enumerate mai sus se completează reciproc, oferind o influență intenționată, consecventă și sistematică asupra formării unei personalități dezvoltate armonios. Respectarea acestora în procesul educațional va ajuta elevii în perceperea adevăratelor valori ale materiei studiate, inclusiv, prin convingerile că toate activitățile incluse sunt realizate „pentru viață, nu pentru școală”. Cu formele sale fascinante, activitatea din afara școlii creează o anumită dispoziție emoțională și o pârghie puternică pentru motivarea către autodezvoltare [13, p. 63].

Pe parcursul evoluției sale, educația non-formală în țările din spațiul CSI a înregistrat schimbări semnificative în formele de activitate, funcții și valori ale acesteia, inclusiv, pe dimensiunea evaluării rezultatelor educaționale. Aceasta reflectă aspectele specifice educației non-formale, prin abordarea:

- dezvoltării cognitive;
- adaptării sociale;
- deblocarea potențialului creativ;
- dezvoltarea unei culturi comune [19, p. 75].

Evoluția de aproape o sută de ani a educației complementare în sistemul de învățământ al Federației Ruse demonstrează necesitatea și importanța acesteia pentru copii, părinți, dar și pentru întregul sistem în ansamblu. Principalele trăsături ale educației complementare de astăzi, denotă natura multidimensională a infrastructurii: succesul copiilor în sistemul de învățământ complementar (domeniul sportului și culturii), accesibilitatea gratuită a copiilor la sistemul de educație complementară, aprecierea de către cadre didactice și părinți a sistemului educației complementare din țară ca fiind unul de pionerat în plan internațional [14, p. 94].

Evaluablea în România

Arta și Educația Artistică, în sens educativ, presupune o activitate umană conștientă, în care elevul își poate manifesta capacitatea de a interveni, de a observa, de a manipula forme sau idei și de a-și exprima propria experiență în totalitatea de profiluri artistice, de obiective și de mijloace de învățare puse la dispoziția lui.

Educația artistică reprezintă un ansamblu de mijloace de învățare, care asigură elevului accesul la artă, unde își formează o viziune asupra lumii în care trăiește. Educația artistică, ca concept în permanentă evoluție și ca obiect de învățare, constituie o exprimare muzicală, plastică, teatrală și coregrafică, o expresivitate corporală și fotografică, un *design* etc.

Organizarea domeniului educației artistice – văzut în prezent ca ansamblu de domenii artistice – presupune și îndreptarea atenției către formarea culturală a elevilor, prin asigurarea unei legături directe cu operele de artă [2, p. 13]. În acest caz, educația artistică implică o apropiere de educația culturală. Diferența dintre cele două tipuri de educație constă în aceea că abordarea culturală în cadrul educației artistice se focalizează pe dimensiunile de interrelaționare și dialog, într-un context limitat la manifestările artistice.

În studiul Eurydice dedicat educației artistice și culturale (2009), se admite că schimbările înregistrate în abordarea educației artistice la nivelul Uniunii Europene au însemnat intervenții asupra finalităților și obiectivelor de învățare. Aceste schimbări au fost asumate și la nivel național, înregistrându-se o diversitate de modalități de conceptualizare și de parcursuri formative, de la curriculumul recomandat la cel aplicat în școală. La moment, se constată că domeniile artistice luate în considerare sunt următoarele: arte vizuale – pictură, desen; arta tridimensională – sculptură; muzică – interpretare, compoziție, apreciere critică; arta dramatică – interpretare, dramaturgie, apreciere critică; dans – interpretare, coregrafie, apreciere critică; artele comunicării – elemente artistice și exprimare prin intermediul media (fotografie, film, video și animație pe computer); artizanat – elemente artistice și culturale cu privire la artizanat, textile, țesături, bijuterii; arhitectură – arta construirii edificiilor, observare, planificare, construcție.

Din perspectiva obiectivelor de învățare, educația artistică își lărgeste câmpul de acțiune la care se făcea apel în mod curent pentru *design*-ul curricular, fiindu-i atribuite și alte zone de intervenție, la nivelul competențelor de comunicare și al competențelor sociale, precum și la nivelul unor domenii noi de învățare – patrimoniu cultural și diversitate culturală. Astfel, „înțelegerii artistice” i se adaugă „înțelegerea culturală”.

Pentru a avea o perspectivă cuprinzătoare în legătură cu nivelul de asumare a unor noi obiective de învățare pentru educația artistică, prin intermediul mecanismelor existente la nivelul școlii, studiul Eurydice din 2009 oferă informații comparative extrem de utile pe baza cărora se pot structura direcții de acțiune necesare pentru evaluarea rezultatelor și finalităților vizate, prin utilizarea artelor în educație. Referitor la România, se observă că, prin domeniile asociate educației artistice și culturale, în curriculum nu sunt vizate „competențe sociale, lucru în grup, socializare, lucrul în echipă”; „bucurie, satisfacție, relaxare prin artă”; „expunerea la diverse experiențe și mijloace artistice”; „aptitudinea de a interpreta sau a prezenta o operă”; „sensibilitate și responsabilitate față de mediul ambiant (conservare,

sustenabilitate)”; „încredere în sine sau stima de sine”; „dezvoltarea unui interes permanent pentru arte”; „identificarea potențialului și talentelor artistice”.

În conformitate cu Legea Educației Naționale nr.1/2011, sistemul educativ românesc este reglementat de către Ministerul Educației și Cercetării. Fiecare nivel are propria sa formă de organizare și este subiectul legislației în vigoare. Având un rol important în îmbunătățirea activităților de orice tip, evaluarea este prezentă în orice domeniu de activitate umană. Sistemul de învățământ este o componentă de maximă importanță socială, domeniu în care activitatea de evaluare se manifestă cu precădere și al cărei demers este profund îndreptățit.

Din perspectivă istorică, putem afirma că fenomenul evaluării este unul foarte vechi, oamenii simțind nevoia, din vremuri imemorabile, să măsoare și să aprecieze diverse lucruri sau procese. Constatăm, în timpul de astăzi, că nu fenomenul s-a schimbat, ci calitatea actului de evaluare și a sistemelor de raportare. Așadar, se constată faptul că definirea criteriilor de evaluare în educația artistică se realizează la nivelul școlii, de obicei, de către profesori [1, p.78]. Criteriile sunt stabilite pe baza obiectivelor de învățare din curriculum sau a îndrumărilor realizate de autoritățile educative, în funcție de care profesorii identifică nivelele diferite de performanță ale elevilor. Disciplinele artistice sunt: muzica, artele vizuale, teatrul, dansul, artizanatul și artele media:

- Muzica: interpretare muzicală, compoziția și evaluare muzicală (în sens critic);
- Artele vizuale: arta bidimensională (pictura, desenul) și arta tridimensională (sculptura);
- Teatru: interpretare dramatică, scriere de scenariu și evaluare teatrală;
- Dans: interpretare a dansului, coregrafie și evaluarea dansului;
- Artele media: elemente artistice și expresive ale media, cum ar fi fotografia, filmul, animația video și pe computer;
- Artizanat: elemente artistice și culturale ale artizanatului, cum ar fi artele textile, țesutul și producerea de bijuterii;
- Arhitectura: arta creării clădirilor; observarea, planificarea și construirea spațiului.

Pentru primii patru ani, în școala primară, există un sistem numit calificative. Acestea sunt Foarte bine (FB) - Excelent, Bine (B) - Bine, Satisfăcător (S) - satisfăcător și Insuficient (I) - a eșuat. „Calificativele” sunt folosite pe tot parcursul anului, într-un sistem de evaluare, la teste, în activitățile școlare, acasă sau pentru proiecte.

Pentru clasele 5-12, este utilizat sistemul de notare de la 1 la 10, nota 10 fiind cea mai înaltă și nota 1 fiind cea mai joasă, nota 5 este nota minimă de trecere. Sistemul de evaluare este folosit, de asemenea, cu note individuale pentru fiecare test, examen oral, proiect, teme pentru acasă sau exerciții în clasă, fiind înscrise în catalog. La unele materii se susține un examen parțial, la sfârșitul semestrului (Teză). Această cerință este reglementată de către Minister ca obligatorie pentru anumite materii și nu poate fi schimbată. La sfârșitul fiecărui semestru, media notelor este calculată în urma unei proceduri numită „în patru pași”.

În școlile din mediul urban, cât și cele din mediul rural care pot organiza Cluburi de dans, de sport școlar, de tradiții, de lectură, teatru, muzică, însă certificarea nu este menționată pe nici o diplomă sau certificat.

Curriculumul este cunoscut ca foarte bun, dar extrem de rigid. Nu sunt decât până la 15 discipline obligatorii (de obicei 8-13) și până la 5 discipline opționale (de obicei 1 sau 2). Cu toate acestea, subiectele opționale sunt alese de către școală și impuse elevului - acestea sunt cunoscute sub denumirea de decizia școlii asupra curriculumului și sunt materiile obligatorii.

În România există Licee și Colegii cu filieră vocațională de profil artistic, unde fiecare tip de liceu este liber de a oferi unul sau mai multe programe școlare (profil).

Școala de arte și meserii este o formă de învățământ orientată strict către mediul laboral (piața muncii), și anume o educație axată doar pe învățarea unei meserii.

Reformele curriculumului, care au loc în mod curent în România, au un impact asupra faptului că artele sunt concepute fie integrat, fie separat. Un studiu efectuat în țările UE, relevă faptul că artele vizuale și muzica sunt obligatorii în toate țările, două treimi dintre țări includ artizanatul în curriculumul lor artistic obligatoriu, iar în marea majoritate a țărilor, teatrul și dansul, sunt predate ca părți ale altor discipline obligatorii non-artistice, spre exemplu limbajul instrucțional și educația fizică. Un mic număr de țări oferă, de asemenea, lecții separate în domeniul media și arhitectură, ca parte a curriculumului obligatoriu artistic sau non-artistic [2, p. 32].

În educație, se semnalează practicile de evaluare a competențelor cheie, printre care se află și competența „sensibilizare și exprimare culturală”, de către țările din UE, și precizăm faptul că nu toate cele opt competențe sunt evaluate, ci există diferențe în ceea ce privește numărul lor de la o țară la alta. De exemplu, competența „sensibilizare și exprimare culturală” face obiectul unei evaluări, în Spania, organizată la nivelul fiecărei comunități autonome.

Există o corelație între participarea elevilor la cursuri de artă și nivelul performanțelor școlare: cei care au participat la astfel de cursuri devin cu performanțe superioare, spre deosebire de elevii care au fost implicați în puține cursuri de artă sau nu au participat deloc. Corelația se păstrează inclusiv în cazul elevilor care provin din medii defavorizate. De precizat, aici, că elevii care participă la diverse programe de studiere a profilurilor Arte, prezintă abilități superioare față de cei care nu urmează asemenea programe.

Efectele artelor asupra dezvoltării creativității și gândirii critice sau asupra ameliorării comportamentului și a abilităților sociale sunt, de asemenea, insuficiente și nu au reușit să ofere dovezi clare, care să demonstreze un astfel de impact. Deși nu există dovezi că programele de educație artistică dezvoltă creativitatea, așa cum este aceasta operaționalizată în testele clasice de creativitate, există totuși studii care relevă la absolvenții acestor programe, o probabilitate mai mare de a deține abilitățile cerute de ocupațiile înalt inovative.

În anumite cazuri, poate fi pusă în evidență o relație de cauzalitate, chiar dacă ea a fost limitată:

a) formarea în domeniul muzicii / cântatul la un instrument dezvoltă abilitățile fonologice și de percepție a vorbirii și, în plus, conduce la creșterea IQ-ului, a performanței școlare și facilitează învățarea limbilor străine;

b) formarea în domeniul teatrului / educația prin teatru, prin punerea în scenă la nivelul clasei a unor povești, contribuie la dezvoltarea abilităților verbale și, ca activitate ce presupune analiza personajelor, ajută la înțelegerea celorlalți;

c) studiile referitoare la efectele dansului indică îmbunătățirea abilităților vizual-spațiale (acestea fiind măsurate prin teste de tip creion-hârtie), însă sunt insuficiente ca număr și ca rigoare metodologică pentru a putea formula concluzii clare în acest sens.

Progresul elevilor este monitorizat la nivelul întregului curriculum, dar evaluarea în arte reprezintă o provocare, deoarece performanța nu este legată doar de rezolvarea de probleme, pentru care există șabloane de evaluare, ci și de capacitatea de a crea probleme și de dimensiunea identitară a individului. Prin urmare, metodele de evaluare trebuie să surprindă atât diversele tipuri de învățare experimentate de elev, cât și ceea ce realizează el în mod concret. Metodele de evaluare folosite de către profesori constă în solicitarea elevilor să interpreteze o operă de artă sau să producă o lucrare pe o temă dată și vizează procesul de creație al elevilor.

În România, evaluarea beneficiilor educației prin artă se află într-un stadiu incipient, atât la nivelul educației formale, cât și al celei non-formale. De exemplu, profilul de formare al absolventului de gimnaziu, aprobat prin OMENS 3590/05.04.2016, definește nivelul funcțional pentru competența „sensibilizare și exprimare culturală” așteptat la sfârșitul clasei a VIII-a, dar încă nu s-a propus o metodologie prin care să se măsoare atingerea aceluși nivel.

Metode și instrumente de evaluare

Evaluarea educației artistice și culturale relevă preocupări constante din partea specialiștilor pentru identificarea unor obiective și a unor metodologii apropiate în raport cu obiectul de studiu. Documentarea privind experiențele de cercetare evaluativă relevă interes pentru determinarea și formalizarea unor „trasee” relevante pentru abordarea artelor (de exemplu, încercarea de stabilire a unui profil de competențe ale celui care învață să fie actor de teatru (descriptori pe niveluri). În Raportul UNESCO din 2003 sunt rezumate două tipuri de metodologii:

- a) cercetări calitative, care urmăresc evaluarea impactului artelor asupra educației;
- b) cercetări cantitative, care au ca obiectiv să măsoare impactul artelor asupra învățării.

Conform Legii Educației Naționale (Legea 1/2011) [9, p. 78], scopul evaluării este de a orienta și de a optimiza învățarea. Toate evaluările se realizează pe baza standardelor naționale de evaluare pentru fiecare disciplină de studiu.

Evaluarea se concentrează pe competențe, oferă *feed-back* real elevilor și stă la baza planurilor individuale de învățare.

Regulile generale și specifice privind evaluarea, notarea și promovarea elevilor sunt stabilite în cadrul Regulamentului de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar – Rofuip (Ordin Ministerial 5079/2016).

Evaluarea elevilor se realizează pe parcursul întregului semestru de către cadrul didactic care lucrează cu clasa respectivă, în mod regulat și pentru toate disciplinele (obligatorii sau opționale). Fiecare semestru include perioade dedicate consolidării și evaluării competențelor achiziționate de elevi (evaluare formativă și sumativă) – decise de cadrul didactic care lucrează cu clasa respectivă. În mod obișnuit aceste perioade sunt stabilite către sfârșitul semestrului și cadrele didactice urmăresc: îmbunătățirea rezultatelor procesului de predare-învățare; sistematizarea

cunoștințelor dobândite de elevi; stimularea performanțelor elevilor cu rezultate foarte slabe și foarte bune.

Metodele și instrumentele de evaluare sunt stabilite de cadrul didactic în funcție de vârsta și particularitățile psihologice ale elevilor, luând de asemenea în considerare specificitatea disciplinei. Evaluarea poate fi orală, în scris, bazată pe activități practice, pe referate și proiecte, interviuri, portofolii, precum și alte instrumente elaborate de catedrele unității de învățământ și aprobate de director sau elaborate de Ministerul Educației Naționale și de inspectoratele școlare.

În învățământul primar, fiecare evaluare a elevilor (continuă, formativă sau sumativă) pentru fiecare disciplină se materializează într-un calificativ dintre următoarele: *insuficient, suficient, bine și foarte bine*. Calificativul final semestrial și anual pentru fiecare disciplină se încadrează în unul dintre cele patru calificative menționate anterior.

Evaluarea elevilor se face pe baza standardelor curriculare stabilite în cadrul Curriculumului Național și a Standardelor de evaluare și Descriptorilor de performanță stabiliți pentru fiecare disciplină și fiecare clasă.

Calificativul acordat de cadrul didactic în urma fiecărei evaluări este comunicat elevului.

La sfârșitul fiecărui semestru și la sfârșitul anului școlar, cadrele didactice au obligația de a încheia situația școlară a elevilor pentru fiecare disciplină și constă în stabilirea și înregistrarea în documentele școlare a calificativului final pentru fiecare disciplină.

În învățământul gimnazial, regulile generale și specifice privind evaluarea, notarea și promovarea elevilor sunt stabilite atât de Legea educației naționale nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare, precum și în legislația subsecventă, respective în cadrul Regulamentului-cadru de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar (OM nr. 5079/2016, completat cu Ordinul ministrului Educației nr. 3027/2018) [11, p. 69].

Toate evaluările se realizează pe baza standardelor naționale de evaluare pentru fiecare disciplină. Evaluarea se centrează pe competențe, oferă *feed-back* real elevilor, părinților și cadrelor didactice și stă la baza planurilor individuale de învățare. Evaluarea rezultatelor la învățatură se realizează permanent, pe parcursul anului școlar.

În învățământul secundar, rezultatele evaluării se exprimă prin note de la 1 la 10 (în care 10 este cea mai înaltă notă). Rezultatele evaluărilor sunt utilizate pentru elaborarea planurilor individualizate de învățare ale elevilor și pentru preorientarea școlară către un anumit tip de liceu. Rezultatele evaluării și planurile individualizate de învățare se comunică părinților elevilor și sunt trecute în portofoliul educațional al elevului.

Instrumentele de evaluare se stabilesc în funcție de vârstă și de particularitățile psihopedagogice ale beneficiarilor primari ai educației și de specificul fiecărei discipline. Acestea sunt: chestionări orale, teste, lucrări scrise, experimente și activități practice, referate, proiecte, interviuri, portofolii, probe practice și alte instrumente stabilite de comisiile metodice și aprobate de director sau elaborate de către Ministerul Educației Naționale/inspectoratele școlare, elaborate în conformitate cu legislația națională.

Domeniile artistice la care au acces elevii la școală

Majoritatea instituțiilor de învățământ preuniversitar sunt preocupate de organizarea activităților artistice. Cele mai populare activități artistice la care au participat elevii se regăsesc în domeniul artelor spectacolului (68,1%), urmate de arte plastice (50,9%) și muzică (29,3%). În cadrul activităților din domeniul spectacolului, teatrul este cel mai bine reprezentat, urmat de cinematografie și de dans [10, p. 113].

Mediul de rezidență al școlii corelează, și el, cu unul sau altul dintre domeniile artei. Astfel, elevii din școlile rurale sunt mai atrași de muzică decât colegii lor din urban, ale căror preferințe se împart între mai multe domenii, așa cum arată tendința generală. Arta dramatică și arta plastică sunt aproape inexistente printre preferințele elevilor din școlile rurale, cel mai probabil din lipsa accesului la formele de manifestare ale acestor domenii.

Elevii care beneficiază de activități specifice muzicii, artelor spectacolului sau artelor plastice manifestă mai mult interes pentru respectivele domenii decât elevii care au beneficiat de activități în alte domenii ale artei.

Școala oferă ocazii de a participa la evenimente culturale precum teatru, concerte, spectacole de dans, filme etc. Experiențele legate de vizitarea unor muzee, galerii, expoziții, activități dedicate practicării artelor în clasă sau în afara școlii, întâlniri cu artiști, prezentări despre diferite forme artistice – sunt menționate în rapoartele managerilor instituțiilor.

Drept concluzii vom menționa, pornind de la informațiile despre sfera artelor cu o dimensiune educațională, se conturează asumarea unor obiective educative de atins prin artă și educație. Afirmarea artei și a educației artistice în școală și în viața de zi cu zi de către toți cei direct implicați reprezintă un argument forte pentru coagularea unui program relevant la nivelul școlii, la nivel local, la nivel național prin care să fie coerent și constant structurate beneficiile formative ale acestora privind: dezvoltarea echilibrată din punct de vedere creativ, cognitiv, emoțional, estetic și social a copiilor și a tinerilor; învățarea participativă; formarea pe competențe, în contextul unei legături mult mai bune cu viața de zi cu zi; dezvoltarea disponibilității și a abilităților de a învăța pe tot parcursul vieții.

Există strategii de promovare a implicațiilor asupra dezvoltării capitalului uman prin intermediul artei și culturii. Dacă anumite programe de educație au intrat în conștiința publică (educație pentru sănătate, educație ecologică etc.), în domeniul artistic nu există încă o strategie de promovare la nivelul decidenților. În ceea ce privește dezvoltarea capitalului de imagine al școlii, aceasta poate fi explorată eficient cu ajutorul resurselor electronice, prin care misiunea școlii și mecanismele de comunicare și parteneriat devin transparente și accesibile tuturor celor interesați. Orice domeniu câștigă teren în măsura în care el oferă niște avantaje, iar acestea sunt promovate.

Construirea unui program de dezvoltare a școlii prin intermediul artei și culturii poate aduce plusvaloare instituției în raport cu comunitatea, deoarece există așteptări, în acest sens, din partea principalilor beneficiari ai educației.

Prin urmare, ar fi util ca fiecare școală să-și dezvolte un profil care să definească explicit viziunea cu privire la implicarea sa în dezvoltarea educației prin artă și cultură.

Referințe bibliografice:

1. ALDEA G., MUNTEAN G. *Didactica educației muzicale în învățământul primar*. București: EDP, 2001.
2. *Cadrul de Referință al Educației Extrașcolare (Nonformale) din Republica Moldova*. Chișinău, 2020.
3. Codul Educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17.07.2014. *Monitorul Oficial nr. 319-324/634 din 24.10.2014*.
4. *Curriculum la discipline și tipuri de activități pentru Școlile de Arte (profil Artă coregrafică)*, Chișinău, 2021.
5. *Curriculum la discipline și tipuri de activități pentru Școlile de Arte (profil Artă tratală)*, Chișinău, 2021.
6. *Curriculum la discipline și tipuri de activități pentru Școlile de Arte/Arte Plastice (profil Arte plastice)*, Chișinău, 2021.
7. *Curriculum Modular la disciplinele de profil pentru Școlile de Muzică/Arte (profil Muzică)*, Chișinău, 2021.
8. GAGIM I. *Știința și arta educației muzicale*. – Chișinău: ARC, 2004.
9. *Legea Educației Naționale*. București, 2011.
10. MĂNTĂLUȚĂ O.; VELEA S. (coord). „Școala altfel”: să știi mai multe să fii mai bun! *Evaluarea programului național de activități extracurriculare și extrașcolare 2012-2013*. Institutul de Științe ale Educației. București, 2013 – 66 p.
11. Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar. *Monitorul Oficial nr. 827*. București, 2020 – 58 p.
12. БЕРЕЗИНА В.А. Дополнительное образование детей в современных условиях / В.А. Березина. // *Нормативные документы образовательного учреждения. – 2006. - № 3. – С. 17-19.*
13. ЗОЛОТАРЕВА А. Дополнительное образование. Теория и методика социально-педагогической деятельности. Ярославль: *Академия развития*: 2004. – 237 с.
14. КРУГЛОВА Л.Ю. *От внешкольного образования к образованию дополнительному: монография / Л.Ю. Круглова, Е.А.Черкашин, А.Н.Галагузов*. – Челябинск: ЧГАКИ, 2005. – 206 с.
15. ЛЕБЕДЕВА О.Е. *Дополнительное образование детей*: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. О.Е. Лебедева. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 256 с.
16. ЛОГИНОВА Л.Г. *Историческая ретроспектива теории и практики внешкольного образования*, Москва, 2007. – 183 с.
17. МОРОЗОВА Н.А. *Дополнительное образование – многоуровневая система в непрерывном образовании России / Н. А. Морозова*. – М.: МГУП, 2001.
18. ПОТАШНИК М.М. *Управление развитием образования: учебник для вузов / под ред. М.М. Поташника, В. С. Лазарева*. – М.: Новая школа, 2008. – 302 с.
19. СМОЛЬНИКОВ Е.В. *Становление и развитие системы дополнительного образования детей в отечественной педагогике: историко-педагогический анализ: дис. канд. пед. наук. – Ульяновск, 2006. – 229 с.*